

Senka Slijepčević*

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski
fakultet

Slađana Zuković

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski
fakultet

UDC: 371.15

DOI: 10.19090/zop.2022.31.9-22

KOMPETENCIJE PEDAGOGA ZA AKTIVNOSTI PROFESIONALNOG ZAGOVARANJA / ZASTUPANJA

Apstrakt. Cilj ovog rada jeste da se čitaocima približi pojam profesionalnog zagovaranja / zastupanja u kontekstu profesije pedagoga i pedagoške delatnosti. Profesionalno zagovaranje predstavlja pokretač socijalne promene i obuhvata niz aktivnosti koje izmđu ostalog mogu imati za cilj unapređivanje statusa profesije. Profesionalna uloga pedagoga je multidimenzionalna i zahteva delovanje na više nivoa. Teorija ekoloških sistema zbog toga predstavlja dobru osnovu za sagledavanje ove centralne uloge pedagoga. U radu su predstavljene aktivnosti profesionalnog zagovaranja u mikrosistemu, mezosistemu, egzosistemu i makrosistemu, sa akcentovanjem različitih domena u kojima je moguće zastupati interese profesije pedagoga, kao i sa akcentovanjem različitih ljudskih i materijalnih resursa koje postoje u svakom sistemskom okruženju. Pored toga, u radu su razmatrane različite klasifikacije kompetencija za zagovaranje u kojima su predstavljena znanja, veštine i osobine ličnosti koje su pedagogu potrebne za uspešno zastupanje određene ideje i postizanje postavljenog cilja. U radu se zaključuje da pedagog treba da razvija opšte i za zagovaranje specifične kompetencije, ali i da kroz samorefleksiju identifikuje svojstva ličnosti i navike koje mogu da mu predstavljaju prepreke u procesu zagovaranja kako bi mogao da ih otkloni i razvije ona svojstva ličnosti koja doprinose uspešnom sprovođenju ove aktivnosti.

Gljučne reči: profesionalno zagovaranje / zastupanje, pedagog, kompetencije, teorija ekoloških sistema.

* senkaslijepcevic@ff.uns.ac.rs

UVOD

Izraz profesionalno zagovaranje, odnosno profesionalno zastupanje predstavlja relativno novi termin u našem jeziku. Direktna je prevod engleske reči *professional advocacy*. Zagovaranje kao aktivnost, koju sprovedi profesionalac, jeste pokretač socijalne promene kojom se teži pomoći pojedincima ili grupama u kreiranju promene i napretka u instituciji, široj socijalnoj zajednici ili na nivou čitavog društvenog sistema (Brat, O'Hara, McGhee & Chang, 2016). Profesionalno zastupanje podrazumeva preuzimanje različitih aktivnosti koje, između ostalog, imaju za cilj promovisanje profesije. Promovisanje pedagoške profesije nije samo pitanje stvaranja njenog imidža, već se kroz ove aktivnosti teži otklanjanju ili umanjivanju različitih prepreka koje mogu uticati na pedagogovu sposobnost da uspešno izvršava svoje profesionalne uloge. Otklanjanje predrasuda i zablude koje se vezuju za profesiju, uloge i delatnost pedagoga (kao što je, na primer, zabuda da pedagog radi samo sa decom), može da doprinese intenzivnijem zapošljavanju pedagoga u različitim sferama društvene delatnosti.

Javno zastupanje interesa pedagoške profesije mora biti jedan od profesionalnih imperativa imajući u vidu da je ova uloga fundamentalna za razvoj profesionalnog identiteta pedagoga, a potom i za razvoj i budućnost profesije pedagoga (Slijepčević, 2021). S druge strane, deluje kao da zagovaranje interesa sopstvene profesije prožima gotovo celokupnu profesionalnu delatnost pedagoga. Naime, tokom obavljanja svog posla pedagog manje ili više, svesno ili bez precizne namere, promovise sebe kao profesionalca. S druge strane, upitno je to koliko su pedagozi upoznati sa pojmom profesionalnog zagovaranja i mogućnostima ove aktivnosti, te koliko su svesni sopstvene moći da primenom ovih aktivnosti dovedu do željene promene. Stoga, cilj ovog rada jeste da se čitaocima približi pojam zagovaranja / zastupanja u kontekstu profesije pedagoga i pedagoške delatnosti. U radu će se najpre objasniti pojam profesionalno zagovaranje / zastupanje, potom će se predstaviti sistemski okruženja u kojima je moguće vršiti ove aktivnosti i na kraju će se razmotriti različite kompetencije koje su pedagogu neophodne kako bi uspešno zagovarao interese svoje profesije, ali i interese subjekata sa kojima saraduje.

MODEL PROFESIONALNOG ZAGOVARANJA / ZASTUPANJA POSMATRAN KROZ
PRIZMU TEORIJE EKOLOŠKIH SISTEMA

Profesionalno zagovaranje predstavlja profesionalnu ulogu pedagoga koja zahteva multidimensionalnost i delovanje na više nivoa. Različiti autori (Anderson, 2002; Cigrand, Havlik, Malott & Jones, 2015) ističu da sagledavanje užeg i šireg konteksta u kojem pedagozi obavljaju profesionalnu delatnost upotrebom sistemskog i ekološkog referentnog okvira, njima omogućava jasniju i precizniju identifikaciju svoje različite uloge u njemu. Stoga, teorija ekoloških sistema predstavlja dobru osnovu za sagledavanje profesionalnog zastupanja kao jedne od centralnih uloga pedagoga. Bronfenbrennerova ekološka teorija razvoja definiše kompleks ekosistema organizovanih u vidu koncentričnih krugova sa individuom u centru koji na direktan ili indirektan način utiču na ljudski razvoj (Zuković, 2012). U okviru ove teorije razlikuju se četiri sistemska okruženja o kojima će biti reči u nastavku.

Mikrosistem je najuže, neposredno okruženje koje obuhvata sve konkretne uslove u kojima pojedinac živi, radi i deluje (Bronfenbrenner, 1994). Kad je u pitanju profesija pedagoga, ovaj supsistem odnosi se neposredno na radno okruženje u kom on/ona radi i profesionalno deluje. Mikrosistem pedagoga sačinjen je od njegovih direktnih interakcija sa neposrednim profesionalnim okruženjem: populacijom sa kojom radi, kolegama iz svoje ili bliske struke, poslodavcima i rukovodiocima institucija, mentorima, supervizorima i sl.

Mezosistem podrazumeva interakcije, veze i odnose između komponenti mikrosistema (Bronfenbrenner, 1994). U mezosistem se ubraja niz formalnih i manje formalnih socijalnih odnosa koji se uspostavljaju između svih onih sa kojima pedagog neposredno saraduje. Na ovom nivou aktivnosti treba da budu usmerene ka onima koji potencijalno mogu imati najveći uticaj na ostvarivanje postavljenih ciljeva i ideja koje pedagog zastupa.

Na nivou ova dva supsistema aktivnosti zastupanja treba da se kreću u tri pravca promovisanja profesije pedagoga (Cigrand et al., 2015):

1. Isticanje i pojašnjavanje različitih uloga pedagoga. Naime, različite analize i empirijska istraživanja (Moss, 2006; Pavlović Breneselović, 2013; Šučur, 2011) ukazala su na nedovoljnu prepoznatljivost profesije pedagoga, čak i na prostorima gde ova profesija ima određenu ustaljenu tradiciju. Pedagog, stoga, treba da koristi svaku priliku da 'razbija' zablude o svojoj profesiji tako što će svima sa kojima saraduje i ostvaruje poslovni kontakt ukazati na

pogrešna tumačenja uloga i dužnosti pedagoga. Takođe, pedagog treba da koristi svaku priliku da jasno ističe u čemu sve može pružiti ekspertsku pomoć i podršku.

2. Isticanje podataka o kontekstualnim potrebama za delatnošću pedagoga. Na primer, aktuelna situacija uzrokovana pandemijom virusa korona pokazala je koliko je pedagog, kao najšire profilisani stručnjak za ostvarivanje razvojne pedagoške delatnosti (Spasenović i Hebib, 2014), važan faktor u prilagođavanju obrazovno-vaspitne institucije i svih relevantnih subjekata tim drastičnim promenama. Upravo su situacije u kojima je potrebno prilagođavanje, inoviranje i bilo kakvo menjanje vaspitno-obrazovne prakse (što ne mora biti prouzrokovano samo nekom krizom, već i određenim reformskim procesima) odlična prilika da se pedagog istakne kao nezamenljiv stručnjak u instituciji / organizaciji.
3. Isticanje efekata rada pedagoga kroz promociju prakse zasnovane na dokazima. Praksa se zasniva na dokazima kada su istraživanja neke delatnosti pokazala njenu efektivnost i praktičnu primenljivost. Neophodno je stoga da se svi pedagozi bave analitičko-istraživačkim radom u okviru svoje prakse. Međutim, primećena je određena podvojenost između praktičara i istraživača, pri čemu se praktičari često osećaju izolovano iz istraživačke delatnosti i češće se nalaze „u poziciji korisnika naučnih istraživanja i ekseprtskih rešenja, nego što su u poziciji da preispituju svoju praksu i da je menjaju kroz sopstveno istraživanje” (Krnjaja, 2014: 8). Bavljenje analitičko-istraživačkim radom omogućava pedagogu realniji uvid u to koliko drugi imaju pravo shvatanje o tome ko su pedagozi i kakvu pomoć i podršku mogu da dobiju od njih. Na osnovu saznanja koja su proverena, kvantifikovana i uopštena pedagozi mogu da identifikuju oblasti svog delovanja koje bi trebalo poboljšati kako bi naposljetku poboljšali status sopstvene profesije u društvu.

Egzosistem se odnosi na organizacije u kojima pedagog ne participira i ne deluje direktno, ali koje mogu direktno i indirektno uticati na obavljanje njegove/njene profesionalne uloge (Bronfenbrenner, 1994). To potencijalno mogu biti različita politička i profesionalna udruženja u zajednici, lokalni i državni odbori za obrazovanje, kulturu ili zdravstvo; obrazovni sistem i obrazovne institucije drugih nivoa, zavodi koji se bave unapređivanjem obrazovanja i profesionalnim usavršavanjem zaposlenih u ovom sektoru i slično. Prema mišljenju Cigrand i

saradnika (2015), postoji nekoliko načina na koje pedagozi mogu da zagovaraju interese svoje profesije u ovim sistemskim okruženjima i tako poboljšaju status i ugled svoje profesije. To su:

1. Aktivna participacija u aktivnostima profesionalnih udruženja doprinosi kako osnaživanju profesije, tako i osnaživanju samih profesionalaca. Naime, mnoga istraživanja (Crossley & Vivekananda-Schmidt, 2009; Healey & Hays, 2011) ukazuju na različite benefite intenzivnijeg angažovanja u profesionalnim udruženjima, a jedan od najvažnijih je taj da je razvijeniji i snažniji profesionalni identitet pojedinaca koji se intenzivnije angažuju. Usled toga, potrebno je stvoriti povoljnije uslove koji bi omogućili aktivniju participaciju pedagoga u profesionalnoj zajednici. Neki od primera kreiranja takvih uslova se odnose na obezbeđivanje supervizijske ili intervizijske podrške, proširivanje ponude i podizanje kvaliteta programa stručnog usavršavanja, veća prisutnost pedagoških udruženja i prebacivanje njihovih aktivnosti u digitalni prostor i sl. (Slijepčević, 2021).
2. Angažovanje u različitim aktivnostima zajednice podrazumeva da pedagog treba da ostvaruje saradnju i sa formalnim i sa neformalnim grupama, u okviru koje nije nužno da njegov primarni fokus bude isključivo na vaspitno-obrazovnoj delatnosti, već na nekim drugim aktivnostima koje na različite načine mogu da doprinesu zastupanju interesa profesije pedagoga. Na primer, to mogu da budu različite nevladine organizacije, lokalna udruženja, pravna lica i firme čija je delatnost relevantna sa aspekta pedagoške profesije i sl. Pored toga, interprofesionalna saradnja i interakcija sa pripadnicima drugih profesija potencijalno može da olakša i ubrza ostvarivanje postavljenih ciljeva svih koji su uključeni u tu kolaboraciju (Myers, Sweeney & White, 2002).
3. Ostvarivanje kontakata sa kreatorima obrazovne politike i zakonodavcima na lokalnom i državnom nivou odnosi se na različite tipove participacije pedagoga u lokalnoj i široj društvenoj zajednici. Neke od aktivnosti iz ovog domena mogu biti participiranje u različitim lokalnim, pokrajinskim ili državnim projektima, potom participiranje u donošenju različitih pravilnika i standarda važnih za profesiju pedagoga (na primer davanje mišljenja o određenoj legislativi).
4. Ostvarivanje saradnje sa univerzitetima i fakultetima koji obrazuju pedagoge kroz učešće u istraživanjima, u realizaciji studentske prakse i sl.

Makrosistem predstavlja najširi socijalni kontekst i obuhvata kulturne obrasce i vrednosti, tradicije, zakone, običaje itd po kojim se nešto odvija. Na nivou makrosistema aktivnosti javnog zagovaranja podrazumevaju predstavljanje i promovisanje sopstvene profesije u pozitivnom svetlu u javnosti, što obuhvata različite aktivnosti koje će omogućiti: informisanje i edukovanje šire javnosti o tome šta je profesija pedagoga, menjanje pogrešnih uverenja u vezi sa profesijom pedagoga, stvaranje mogućnosti da profesija bude vidljiva i prepoznatljivija u društvu, kao i lobiranje za uvođenje različitih promena ili novih ideja u postojećim legislativama (Cigrand et al., 2015).

KOMPETENCIJE ZA PROFESIONALNO ZAGOVARANJE / ZASTUPANJE

Kako bi pedagog u svim navedenim sistemskim okruženjima mogao uspešno da zagovara interese svoje profesije i interese subjekata sa kojima radi neophodno je da ima razvijen niz različitih kompetencija. Kompetencije za profesionalno zastupanje obuhvataju znanje, veštine i osobine ličnosti potrebne za uspešno zastupanje određene ideje i postavljenog cilja. Trasti i Broun (Trusty & Brown 2005) ponudili su jednu uopštenu kategorizaciju kompetencija za zagovaranje / zastupanje koje su podelili u nekoliko oblasti:

1. *Dispozicije za zagovaranje* predstavljaju kompetenciju pedagoga da budu svesni svoje uloge u aktivnostima zagovaranja interesa subjekata sa kojima rade i saraduju, kao i u aktivnostima zastupanja interesa sopstvene profesije. Pored toga, kada pedagog ima dispozicije za zagovaranje on je u suštini autonoman u razmišljanju, donošenju odluka i u svojoj praktičnoj delatnosti. Takođe, ima određenu dozu hrabrosti i spreman je na preuzimanje rizika. Konkretnije, dispozicije za zagovaranje obuhvataju i dispozicije za pružanje podrške, dispozicije društvenog (javnog) zagovaranja i etičke dispozicije. Iako su ove dispozicije najuže povezane sa ličnim uverenjima i vrednostima i samim tim najmanje podložne razvoju, pojedini faktori ipak imaju uticaja na njihov razvoj. Na primer, stepen autonomije nije isti kod pedagoga početnika i pedagoga sa većim iskustvom, ali je autonomnost u velikoj meri određena i kulturom institucije, kao i saradničkim odnosima koji u njoj vladaju (Slijepčević, 2021). Usled toga posebno je važno već od perioda pripreme pedagoga za profesiju raditi na oblikovanju njihovih ličnih uverenja, stavova i vrednosti. Na samom početku karijere važno je da mentor kreira situacije koje će doprineti osnaživanju pedagoga-pripravnika na njihovom putu ka autonomnoj, samoeфикаsnoj,

samouverenoj i efikasnoj pedagoškoj delatnosti. Na ovaj način, lakše će se oblikovati lična uverenja, stavovi i vrednosti pedagoga koji potpomažu prevazilaženju određenih prepreka u razvijanju dispozicija za zagovaranje i koji će verovatnije dovesti do stvaranja proaktivnog, vidljivog i naposletku, uticajnog pedagoga jedne vaspitne i obrazovne institucije.

2. *Znanja* predstavljaju oblast kompetencija koja se mnogo lakše razvija nego dispozicije. Pedagog koji ima razvijenu ovu oblast kompetencija dobro poznaje ljudske i materijalne resurse u instituciji u kojoj radi i u širem socijalnom kontekstu koji su upotrebljivi u procesu zagovaranja. Pored toga, pedagog mora da poznaje zakonske okvire, parametre u kojima može da deluje, kao i potencijalna ograničenja. Pedagog treba da poseduje razvijene mehanizme za rešavanje sukoba, s obzirom na to da često preuzima ulogu medijatora u rešavanju određenih međuljudskih konflikata u radnom okruženju. Kada je reč o različitim znanjima koja su najuže vezana za proces zagovaranja, pedagog treba da poznaje različite modele zagovaranja / zastupanja, jer to omogućava fleksibilnost u obavljanju ove uloge. Pored toga treba da zna kako da zauzme različite uglove sagledavanja određenog problema, kao i da promeni taktiku nakon neuspeha. Takođe, pedagog treba da poznaje i neke ranije primere dobre prakse, jer poznavanje načina za postizanje sistemskih promena predstavlja značajan preduslov za uspeh u procesu zagovaranja. S obzirom na to da je usvajanje ovih znanja mnogo jednostavnije od promena ličnih stavova i vrednosti, ova oblast kompetencija deluje kao logična početna tačka od koje je potrebno krenuti u procesu osposobljavanja i osnaživanja pedagoga za ispunjavanje uloge zagovaranja. U suštini, znanja za zagovaranje / zastupanje mogu da podstaknu, između ostalog, razvoj konkretnih veština kroz njihovu direktnu primenu, ali mogu da utiču i na promenu uverenja i stavova (Slijepčević, 2021).

3. *Veštine za zagovaranje* predstavljaju treću grupu kompetencija i obuhvataju veliki broj veština iz različitih oblasti. Kako bi bili uspešni u aktivnostima profesionalnog zagovaranja pedagozi treba da poseduju veštine komunikacije i kolaboracije. Posebno je važno da razvijaju veštine aktivnog slušanja, kao i da tokom saradnje sa značajnim subjektima u svom radnom okruženju budu otvoreni ka novim idejama i drugačijim perspektivama. Druge veoma važne veštine odnose se na rešavanje problema. Naime, pedagozi treba da umeju adekvatno da odrede probleme koji su predmet zagovaranja i da umeju da procene da li je postavljeni cilj ostvarljiv. Potom treba da umejupametno da ulažu energiju u proces zagovaranja, ali i da imaju veštine rešavanja problema. Pored toga, pedagozi treba da imaju razvijene

organizacione veštine, ali i da se brinu o sebi i da razvijaju svoje rezilijentne snage kako bi sprečili potencijalno profesionalno sagorevanje (Trusty & Brown, 2005).

Drugi model kompetencija za zastupanje kreirao je Lewis sa saradnicima (Lewis, Arnold, House & Toporek, 2003) u okviru Američke asocijacije savetnika (American counseling association - ACA) koji se od 2003. godine do danas kontinuirano inovira, upotpunjuje i prilagođava savremenom društvenom kontekstu i izmenjenim individualnim potrebama korisnika. Naime, od kraja 1990-ih godina jasnije se prepoznaje i ističe važnost aktivnosti zagovaranja interesa subjekata sa kojima savetnik radi, kao i interesa sopstvene profesije. To je rezultiralo kreiranjem ACA kompetencija za zastupanje koje podrazumevaju neophodne veštine, znanja i ponašanja u procesu zagovaranja interesa jednog učenika, grupe učenika, značajnih drugih ili čitave populacije učenika. Ovaj model kompetencija prepoznaje šest domena aktivnosti zagovaranja koje je moguće sprovesti na različitim nivoima saradnje (tj. u različitim supsistemima, od mikro do makro nivoa) sa učenicima, nastavnicima, roditeljima, drugim relevantnim subjektima ili samostalno, te koje mogu biti usmerene ka pružanju podrške određenim skupinama ljudi i problemima sa kojima se suočavaju ili pak ka iniciranju promena na sistemskom nivou (Lewis et al., 2003). Domeni kompetencija zastupanja koje ovaj model identifikuje su sledeći (Lewis et al., 2003; Ratts & Ford, 2010):

1. *Oснаživanje subjekata sa kojima pedagog radi* podrazumeva sposobnost profesionalca da adekvatno prepoznaju snage i resurse subjekata sa kojima radi, kao i socijalne političke i ekonomske uslove koji potencijalno imaju uticaja na razvoj tih subjekata. Pored toga, ove kompetencije se odnose i na sposobnost profesionalca da pomogne saradnicima u prepoznavanju spoljašnjih barijera koje utiču na njihov razvoj, kao i da ih osnažuju u zastupanju sopstvenih interesa. Vrednost određene profesije se bolje reflektuje u onome šta kreiramo i šta je rezultat našeg rada nego u onome šta govorimo o našoj profesiji. Prema tome, posebno je važno razvijati one kompetencije kod pedagoga koje će mu omogućiti da potpomogne, olakša, usmeri i podstakne pojedince sa kojima i za koje radi da maksimalno ostvaruju svoje potencijale, između ostalog, tako što će se uspešno izboriti sa očekivanim i neočekivanim preprekama na putu tog razvoja.
2. *Saradnja sa lokalnom zajednicom* obuhvata grupu kompetencija koje se odnose na sposobnost identifikovanja relevantnih socijalnih grupa koje potencijalno mogu izvršiti uticaj na promene na sistemskom nivou, kao i

kompetencije potrebne za kolaboraciju i timsko delovanje unutar tih grupa. Pored toga, u okviru ove grupe kompetencija sadržane su i one koje omogućavaju profesionalcu da kompetentno, tačno i profesionalno informiše druge saradnike o važnim informacijama do kojih je profesionalac došao tokom svoje prakse i aktivnosti zagovaranja, a koje mogu da doprinesu unapređivanju statusa profesije pedagoga u lokalnoj zajednici.

3. *Javno istupanje* podrazumeva informisanje šire javnosti o problemu koji je predmet profesionalnog zagovaranja pedagoga. Pedagog treba da ima razvijene kompetencije za informisanje šire javnosti upotrebom različitih medija, što podrazumeva kako medijsku i tehnološku pismenost, tako i veštine osmišljavanja i formulisanja materijala koji će biti objavljeni. Dakle, pedagozi treba da budu prisutniji u medijskom prostoru, posebno kada je reč o temama koje su uže pedagoške, jer na taj način oni promovišu sebe kao pedagoga-stručnjaka, a potom posredno i čitavu pedagošku profesiju. To podrazumeva informisanje šire javnosti o rezultatima različitih istraživanja koja se svakako sprovode u okviru pedagoške prakse, primerima dobre prakse, ličnim i grupnim dostignućima u okviru jedne institucije i slično. Ranija istraživanja (Stamatović i Milošević, 2014) ukazala su na to da se rezultati istraživanja koje pedagozi sprovedu u okviru institucije u kojoj rade uglavnom prezentuju samo kolektivu te institucije, te da je malo prisutna diseminacija u široj pedagoškoj javnosti, a posebno u široj društvenoj javnosti.
4. *Zastupanje interesa učenika, odnosno klijenata* sa ciljem sprečavanja bilo kakvih prepreka za razvoj njihovih punih potencijala. To podrazumeva da je pedagog sposoban da uspostavi saradnju sa svim, za razvoj subjekata sa kojima rade, relevantnim institucijama (npr. centar za socijalni rad ili institucija prethodnog, odnosno narednog nivoa obrazovanja). Osim toga, ova grupa kompetencija podrazumeva udruživanje pedagoga sa drugim pedagozima i drugim stručnjacima koji su spremni da zajedničkim snagama rade na ostvarivanju cilja zagovaranja.
5. *Zastupanje na nivou sistema* podrazumeva niz veština koje omogućavaju pedagogu da ukaže na nužnost promena na nivou sistema, a koje su vezane za predmet zagovaranja. To podrazumeva sposobnost pedagoga da kroz analizu podataka, regulativa, zakona i socijalnog konteksta argumentovano i kompetentno zagovara promene na nivou sistema koje će: doprineti

poboljšanju uslova vaspitanja i obrazovanja u instituciji u kojoj rade, pomoći konkretnoj grupi subjekata ili kolegama sa kojima rade, dovesti do poboljšanja stanja u profesiji pedagoga. U ovu grupu kompetencija spada i sposobnost pedagoga da kreira i sprovede akcioni plan promene kojoj se teži.

6. *Socijalno, odnosno političko zagovaranje* se odnosi na sposobnosti pedagoga da pronalazi i da se udružuje sa potencijalnim saveznicima u rešavanju problema za koju proceni da mogu biti rešeni kroz aktivnosti zagovaranja. Takođe, u ovu grupu kompetencija spada i sposobnost pedagoga da na različite načine podržava udruženja i inicijative koje zagovaraju socijalnu promenu (na primer, kroz aktivnosti lobiranja kod donosioca odluka i zakonodavaca).

Istraživanja samoprocene savetnika (Ratts & Ford, 2010), i školskih savetnika (Haskins & Singh, 2016) o svojim kompetencijama za zagovaranje, koristila su i proveravala faktorske strukture instrumenata kreiranih prema predloženim kompetencijama Američke asocijacija savetnika (ACA). Ova istraživanja su pružila bolji uvid u oblasti u kojima savetnici, u našem slučaju pedagozi, vrše ili treba da vrše aktivnosti zagovaranja. Skala za merenje kompetencija zagovaranja (Advocacy Competencies Self-Assessment – ASCA) koju su razvili autori Ratts i Ford (Ratts & Ford, 2010) sadrži 30 tvrdnji koje su autori podelili u šest faktora, tj. domena komeptencija koje je ponudila Američka asocijacija savetnika (Lewis et al., 2003). Iako je delovalo da ova skala, namenjena kako kliničkim savetnicima tako i školskim savetnicima, u zadovoljavajućoj meri obuhvata sve oblasti zagovaranja na svim nivoima sistema u kojima ga je moguće sprovesti, ona je validirana samo na uzorku kliničkih savetnika. Takođe, neka dalja istraživanja (Haskins & Singh, 2016) nisu podržala predloženu šestofaktorsku strukturu ove skale. Naime, faktorskom analizom skale namenjene specifično školskim savetnicima i zasnovane na istom modelu kompetencija savetnika utvrđeno je postojanje pet faktora: (1) saradnja sa timovima u školi, (2) politička i socijalna aktivnost, (3) individualno osnaživanje učenika, (4) aktivnosti usmerene na smanjivanje barijera koje utiču na postignuća učenika i (5) zagovaranje u medijima.

Svi ponuđeni modeli kompetencija za zagovaranje podrazumevaju kontinuirano uspostavljanje međuljudskih odnosa na različitim nivoima školskog i šireg društvenog sistema. Za uspešno uspostavljanje kvalitetnih i konstruktivnih međuljudskih odnosa koji mogu da doprinesu postizanju postavljenih ciljeva i ostvarivanju ideja koje su predmet aktivnosti zagovaranja pedagog mora imati razvijene, pre svega, komunikacijske i saradničke kompetencije, ali treba da poseduje

i određene osobine ličnosti. Razmatrajući lična svojstva koja pedagog treba da poseduje kako bi adekvatno obavljao savetodavnu praksu, pojedini autori (Zuković, 2017) izdvojili su i određena svojstva koja su izrazito važna i za obavljanje aktivnosti profesionalnog zastupanja. Posebno se ističe da pedagog treba da ima izgrađen identitet i visoko samopoštovanje, da bude otvoren/a ka promenama i da poseduje sposobnost donošenja odluka. Pored toga, pedagog treba da ima razvijen osećaj za druge i da poseduje interpersonalnu osetljivost.

ZAKLJUČAK

U ovom radu predstavljen je jedan relativno novi pojam – profesionalno zastupanje. Kažemo *relativno novi* pošto je i u prošlosti postojala praksa profesionalnog zastupanja, samo što se takve aktivnosti nisu tako nazivale. Međutim, bez obzira na to što svaki pedagog u nekim trenucima svoje profesionalne delatnosti namerno ili bez svesne namere, direktno ili indirektno zagovara interese svoje profesije, potrebno je aktivnosti zastupanja planirati, organizovati i sistematizovati. Kako bi to bilo moguće, neophodno je da pedagozi prvo znaju šta je profesionalno zastupanje, u kojim domenima profesionalnog i šireg društvenog okruženja mogu da vrše ovu aktivnosti, kao i u kom smeru treba sebe da usavršavaju kako bi je kompetentno obavljali. Stoga, ovaj rad predstavlja doprinos informisanju pedagoga, istraživača i kreatora programa stručnog usavršavanja o profesionalnom zastupanju, kao o jednoj od fundamentalnih uloga pedagoga za koju ih je potrebno osposobljavati, ali i kao o jednom interesantnom istraživačkom problemu.

Moguće je zaključiti da za efektivno sprovođenje aktivnosti profesionalnog zagovaranja pedagog treba da razvija opšte i specifične kompetencije, ali i da kroz rad na sebi i putem samorefleksije identifikuje ona svojstva ličnosti koja mogu da mu predstavljaju prepreke u procesu zagovaranja. Na ovaj način pedagog može lakše da stavi akcenat na svojstva ličnosti koja doprinose uspešnom zastupanju interesa svoje profesije. Svakako, svojstva ličnosti nije lako, a ponekad ni moguće menjati, ali samorefleksija i razmišljanje o sopstvenim postupcima, navikama, stavovima i uverenjima, omogućava pojedincu da adekvatno prepozna svoje snage i slabosti i da kompetentno usmerava sopstveni profesionalni i lični razvoj.

COMPETENCIES OF A PEDAGOGUE FOR PROFESSIONAL ADVOCACY

Abstract. The aim of this paper is to introduce the concept of professional advocacy to the readers in the context of the profession of a pedagogue and their professional activities. Professional advocacy is an agent of social change and includes a range of activities that, among other things, may aim to improve the status of the profession. The professional role of the pedagogue is multidimensional and requires comprehensiveness and action at several levels. Therefore, the theory of ecological systems is a good basis for understanding this central role of the pedagogue. The paper presents activities of professional advocacy in the microsystem, mesosystem, exosystem, and macrosystem, with the emphasis on different domains in which it is possible to represent the interests of the pedagogues' profession, as well as different human and material resources for advocacy that exist in each system environment. In addition, the paper discusses various classifications of advocacy competencies in which the personality traits, knowledge and skills that a pedagogue needs to successfully advocate for a particular idea and set goal are presented. The paper concludes that the pedagogue should develop general and specific advocacy competence, but also that he/she should identify, through self-reflection, personality traits and habits that could present obstacles in the advocacy process in order to be able to eliminate them and develop those personality traits that contribute to successful implementation these activities.

Key words: professional advocacy, pedagogue, competencies, theory of ecological systems.

REFERENCES

- Anderson, K. (2002). A Response to Common Themes in School Counseling. *Professional School Counseling, 5*(5), 315–321.
- Brat, M., O'Hara, C., McGhee, C. M., & Chang, C. Y. (2016). Promoting Professional Counselor Advocacy Through Professional Identity Development Efforts in Counselor Education. *Journal of Counselor Leadership and Advocacy, 3*(1), 62-70. <https://doi.org/10.1080/2326716X.2016.1145560>
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological model of human development. In: T. Husten & T. N. Poslethewaite (Eds.), *International Encyclopedia of Education* (2nd ed., pp. 37–43). New York: Elsevier.
- Cigrand, D. L., Havlik, S. G., Malott, K. M., & Jones, S. G. (2015). School Counselors United in Professional Advocacy: A Systems Model. *Journal of School Counseling, 13*(8), 1–48.
- Crossley, J., & Vivekananda-Schmidt, P. (2009). The development and evaluation of a Professional Self Identity Questionnaire to measure evolving professional

- self-identity in health and social care students. *Medical Teacher*, 31(12), e603–e607. <https://doi.org/10.3109/01421590903193547>
- Haskins, N. H., & Singh, A. (2016). Advocacy Competency of School Counselors: An Exploratory Factor Analysis. *Professional School Counseling*, 20(1), 149–158. <https://doi.org/10.5330/1096-2409-20.1.149>
- Healey, A. C., & Hays, D. G. (2011). Defining counseling professional identity from a gendered perspective: Role conflict and development. *Professional Issues in Counseling*, 11, 9–23.
- Krnjaja, Ž. (2014). Pedagog kao istraživač. U: N. Matović, V. Spasenović i R. Antonijević (ured.), *Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju* (str. 8–15). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Lewis, J., Arnold, M. S., House, R., & Toporek, R. (2003). *ACA Advocacy competencies*. Retrieved: 10 June 2022 from <http://www.counseling.org/Publications>
- Moss, P. (2006). Structures, Understandings and Discourses: Possibilities for Re-Envisioning the Early Childhood Worker. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 7(1), 30–41. <https://doi.org/10.2304/ciec.2006.7.1.30>
- Myers, J. E., Sweeney, T. J., & White, V. E. (2002). Advocacy for Counseling and Counselors: A Professional Imperative. *Journal of Counseling & Development*, 80(4), 394–402. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2002.tb00205.x>
- Pavlović Breneselović, D. (2013). Čemu služi pedagog - Priča u tri slike. U Ž. Krnjaja, D. Pavlović Breneselović i K. Popović (ured.), *Pedagog između teorije i prakse—Zbornik radova* (str. 18–26). Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Ratts, M. J., & Ford, A. (2010). Advocacy Competencies Self-Assessment (ACSA) Survey©: A tool for measuring advocacy competence. In M. J. Ratts, R. L. Toporek, & J. A. Lewis (Eds.), *ACA advocacy competencies: A social justice framework for counselors* (pp. 21–26). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Slijepčević, S. (2021). *Determinante razvoja profesionalnog identiteta školskog pedagoga* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Univerzitet u Novom Sadu.
- Spasenović, V. i Hebib, E. (2014). Kako inicijalno obrazovanje i zahtevi prakse doprinose izgradnji profesionalnog identiteta pedagoga. U: N. Matović, V. Spasenović i R. Antonijević (ured.), *Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju* (str. 2–7). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Stamatović, J. i Milošević, A. (2014). Istraživačka uloga pedagoga u savremenoj školi. U: N. Matović, V. Spasenović i R. Antonijević (Ur.), *Identitet profesije pedagog*

u savremenom obrazovanju (str. 63–70). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Šućur, Z. (2011). Kako socijalni pedagozi u Hrvatskoj vide društveni i profesionalni status vlastite struke? In Z. Poldrugač, D. Bouillet, & N. Ricijaš (Eds.), *Socijalna pedagogija: Znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj* (pp. 2019–2228). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Trusty, J., & Brown, D. (2005). Advocacy competencies for professional school counselors. *Professional School Counseling*, 8(3), 259–265.

Zuković, S. (2017). *Savetodavni rad u institucijama vaspitanja i obrazovanja – teorijski i praktični aspekti*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu.

Zuković, S. (2012). *Porodica kao sistem – funkcionalnost i resursi osnaživanja*. Novi Sad: Pedagoško društvo Vojvodine.